

מניפסט הטרנסופי

לאור האתגרים העומדים בפני האנושות, ולנוכח הייאוש הגובר מן ההתנהלות הפוליטית, החברתית והסביבתית ברחבי העולם, הולכת ומתחדדת ההכרה כי אין די עוד בשינויים חיצוניים של מדיניות או מבנה חברתי, כלכלי או פוליטי. מה שאנו מזהים כמשבר, אינו נוגע רק לאופן שבו בני האדם פועלים בעולם, אלא לאופן שבו הם מבינים אותו, חווים אותו וממקמים את עצמם בתוכו. לפיכך, כל ניסיון ממשי לנסח אופק חדש מחייב שינוי עמוק ביסודות האמונה האנושית; באופן תבניות מיתיות, מטאפיזיות וסימבוליות שבאמצעותן מארגנים בני האדם את המציאות.

הכרה זו מקבלת משנה תוקף בעידן של התפתחות טכנולוגית מואצת, ובראשה הבינה המלאכותית. טכנולוגיות אלו אינן רק כלים חיצוניים, אלא כוחות הפועלים בתוך המארג ההכרתי עצמו, ומשנים מן היסוד את אופני החשיבה, התפיסה והיצירה האנושיים. הן מטשטשות גבולות שנדמו יציבים, בין אדם למכונה, בין יצירתיות לחישוב, ובין סובייקט לאובייקט, ומציבות בפני האדם מראה חדשה, שבה הוא חדל להיות נושאה הבלעדי של סוכנות (agency), משמעות ויצירה. העולם נעשה רווי עוד יותר במתווכים, מערכות ודימויים, עד כי עצם ההבחנה, בין מה שנחוה "ישירות" לבין מה שמעובד ומתורגם, נעשית מורכבת ושברירית אף יותר ממה שהייתה קודם.

בתוך מציאות זו, שבה מתערערים לא רק סדרים חברתיים ואקולוגיים אלא גם גבולותיה של התודעה האנושית עצמה, מתחדד הצורך במסגרת מחשבתית וחוייתית המסוגלת להכיל ריבוי, סתירה ותנועה מתמדת. נוסף לכך, על אף ההתקדמות הטכנולוגית וההתפתחויות המדעיות, ניכר בבירור כי האדם עודנו זקוק למסגרת תיאולוגית, שיש בה כדי להוות מקור לביטחון, נחמה ומענה לצרכים הרוחניים והנפשיים הבסיסיים ביותר. ההטרנסופיה צומחת מתוך צרכים אלה. היא מציעה גישה תיאולוגית, חדשה ואופטימית, לחיים עבור מין ביולוגי, שלעתים נדמה כי איבד את דרכו; גישה שאינה נשענת על ישויות טרנסצנדנטיות, אלא מבינה את הדת כשיטה להתנסות במציאות דרך מיתוסים, סמלים ומטאפורות. במסגרת זו, אלים ואלות אינם ישויות עצמאיות הקיימות "מעבר" לעולם, אלא התגלמויות של תכונות, כוחות ודפוסים הפועלים בתוך הקיום עצמו, האישי, החברתי והטבעי. ההטרנסופיה שמה לה למטרה ליישב את הדחף התיאולוגי הבסיסי עם הספקנות הרציונליסטית של האדם במאה ה-21.

מכאן נובעת גם שאיפתה של ההטרנסופיה לשנות כמה מתפיסות היסוד לגבי מקומה של האנושות בעולם, ולהיפטר מאמונות מזיקות, פשטניות ונאיביות; אמונות שהובילו להפרדה וניכור בין האדם לטבע ולישויות הלא אנושיות, בין "רוח" ל"חומר", ובין התודעה עצמה, לעולם שבתוכו היא מתקיימת. במקום זאת, היא מציעה לראות את האדם כישות השזורה במארג רחב של יחסים, שבו גם הטבע וגם הטכנולוגיה אינם רק

רקע או כלי, אלא שותפים פעילים בהתהוות המתמשכת של המציאות והמשמעות. בתוך מארג זה, נדרשת יכולת לשהות במתח, להקשיב, וליצור מחדש את הקשרים שבאמצעותם העולם מתגלה בפנינו.

הגישה ההטרסופית שעיקריה מובאים ברשימה זו, נשענת על מספר יסודות עקרוניים, שמהם נובעים ארבעת פרקי העקרונות המובאים בהמשך. בראש ובראשונה, ניצב העקרון כי האדם הוא קודם כל ישות פיזית, וכל חוויותיו בעולם, תפיסותיו, מחשבותיו, רגשותיו ודפוסי האמונה שלו, נשענות על עובדה יסודית זו. התודעה האנושית איננה ישות מנותקת מן הגוף, אלא תוצר של מערכות פיזיקליות, כימיות וביולוגיות, ושל יחסי גומלין מתמידים בין האורגניזם לסביבתו. ההכרה, הרוח והדמיון אינם אפוא מופעים טרנסצנדנטיים, אלא ביטויים של חומר מארגן, של גוף הנמצא בזיקה מתמדת לעולם. מנקודת מבט זו, הגבול שבין הפיזי למנטלי, בין החומרי לרוחני, הוא תוצר של מבנים לשוניים ותרבותיים ולא עובדה אונטולוגית.

עם זאת, האדם אינו חווה את המציאות באופן בלתי-אמצעי לחלוטין. החוויה האנושית מעוצבת ברובה על ידי מערכות אמונה, סמלים, דימויים ו"הסכמות משותפות", אשר תפקידן לייצב את המציאות החברתית והפסיכולוגית. הסכמות אלו – המובנות בתוך שפה, דת, מדע או אידיאולוגיה – אינן משקפות בהכרח את "המציאות כשלעצמה", אלא בונות אותה באופן פרגמטי. האדם מתקיים אפוא במרחב מתווך, שבו המציאות נתפסת תמיד דרך מערך של ייצוגים קולקטיביים. המציאות האנושית היא, במובן זה, תוצר של דמיון חברתי מתואם.

אמונות אלה, אותן תבניות עומק תרבותיות ומיתיות, הן גם שורש המשבר הנוכחי של האנושות. הן שהובילו את האדם לתפיסה של עליונות על פני שאר היצורים החיים, ליחס אינסטרומנטלי כלפי הטבע, ולניכור הולך וגובר בין האדם לסביבתו. המיתוס המודרני של ההפרדה בין סובייקט ואובייקט, בין רוח וחומר, בין תרבות וטבע, בין אדם וחייה ובין אל ואדם, יצר מסגרת מחשבתית שבה העולם נתפס כמשאב נטול רוח, חומר מת, רקע לקיומו הייחודי של ההומו-ספיינס. משבר האקלים, האלימות הפוליטית והקריסה המוסרית של מערכות חברתיות – כולם תולדה של אמונות שווא, של משבר אמונה שהגיע בעקבותיהן, ושל מבנים תיאולוגיים שאיבדו את יכולתם להעניק משמעות הוליסטית לקיום.

על אף זאת, הצורך בחוויה דתית נותר יסוד בסיסי ואוניברסלי בקיום האנושי. בני האדם זקוקים לחוויה של שייכות לממד החורג מן הפרט, לתחושת השתתפות במאזן קוסמי, רוחני או טבעי. אין זה אומר שכל אדם נזקק לאמונה באלים דווקא: החוויה הדתית יכולה להתממש באופנים שונים – באמנות, במדע, באהבה, בעשייה מוסרית, בחוויה אסתטית וכדומה. המשותף לכל אלו הוא החיפוש אחר ממד טרנס-אישי של משמעות. כאשר הצורך הזה נזנח או מצומצם למסגרות אידיאולוגיות רדודות, מתרוקן הקיום האנושי מתוכנו, והתרבות כולה מאבדת את כוחה המחייה ועלולה להפוך לעריצות דכאנית.

שינוי אמיתי בתודעה האנושית לא יוכל אפוא להתרחש באמצעות רפורמות פוליטיות, חברתיות או פילוסופיות בלבד. אלו נוגעות לרוב בפני השטח של המבנה התרבותי, בעוד שורשי המשבר טמונים במערכות האמונה עצמן. כדי לחולל טרנספורמציה ממשית יש צורך בשינוי תיאולוגי, בהגדרה מחדשת של יחסי האדם והעולם, של מושגי הקודש, הגוף, והמציאות. זוהי טענתה המרכזית של ההטרסופיה, המבקשת להציע תיאולוגיה חדשה שאינה ממשיכה את הדתות הקודמות, ועם זאת איננה שוללת אותן, אלא משיבה את הקיום האנושי אל מישור של יחס הדדי עם העולם.

הגישה ההטרסופית מבוססת על איסוף בין-תחומי של תובנות שהתפתחו לאורך ההיסטוריה, מן הדתות המונותאיסטיות והפוליתאיסטיות, מן המדע המודרני ומתחומי הפילוסופיה. היא שואפת לגבש השקפה דינמית המשלבת בין ההישגים הרציונליים של המדע לבין הרגישות המיתית של הדת יחד עם החקירה וההגות הפילוסופית. מהדתות היא לומדת את חשיבות הסמל והפולחן כצורות של ידע, מן המדע היא שואבת את עקרונ הבדיקה המתמדת, ומן הפילוסופיה את ערך הספק, השאלות והביקורת העצמית. גישה זו מתנגדת לכל תפיסה סגורה של אמת. התיאולוגיה ההטרסופית איננה שיטה דוגמטית אלא תהליך פתוח של התהוות. היא מבינה שכל מערכת אמונה היא מבנה זמני התלוי בהקשר ההיסטורי, הגאוגרפי והתרבותי שלה. לפיכך, היא מעודדת תנועה מתמדת של עיון, תיקון והמצאה מחודשת. דריכה במקום נתפסת בה כקיפאון מחשבתי ומוסרי, אך גם "קדמה" איננה ערך מוחלט; לעיתים נדרש מבט רטרוספקטיבי, חזרה למקורות קדומים ונשכחים, כדי לשחרר אנרגיות חדשות של משמעות.

במובן זה, ההטרסופיה מציעה פרדיגמה תיאולוגית שבה האמונה נתפסת כפרקטיקה דינמית וחוייתית של יחס, ולא כקבלה של אמת סופית ויציבה. היא רואה את האדם כישות גופנית המתקיימת בתוך מארג של קשרים פיזיים וסימבוליים, ומבקשת להשיב את הקדושה אל המפגש עצמו – אל הזיקה שבין אדם לעולם. האלוהי איננו מושג חיצוני או טרנסצנדנטי, אלא איכות אימננטית של הקיום האנושי כאשר הוא נחוה במלואו. לפיכך, התיאולוגיה ההטרסופית מהווה ניסיון לעצב מחדש את גבולות השיח הדתי בעידן שלאחר הקריסה של המטפיזיקה המסורתית. היא מבקשת לגשר בין המדעי למיתי, בין הרוחני לחומרי, ולנסח מחדש את השאלה הדתית כאתגר של יחס ולא של שליטה. זהו מהלך תיאולוגי, אך גם אנתרופולוגי, אקולוגי ואתי כאחד – קריאה להרחבת התודעה האנושית כך שתכלול את כל ממדי הקיום, מתוך הבנה שהאדם והעולם אינם נבדלים, כי אם היבטים שונים של אותה רשת אחת של חיים.

עקרונות כלליים

הנתיב ההטרסופי מיועד לאותם יחידים ויחידות החווים משיכה כפולה: מחד, תשוקה עזה אל הטבע, אל החומר ואל המסתורין האונטולוגי של הקיום, ומאידך, צורך דתי, פולחני או רוחני, המלווה בספק רציונלי מתמיד כלפי טבעם של אותם ממדים מיסטיים. זוהי עמדה כפולה במובהק: היא משלבת פליאה מיתית עם ביקורת תבונית, כמיהה לחיבור עם חקירה מתמדת. ההטרסופיה פונה אפוא לאלה המסוגלים לשאת בתוכם את הסתירה הזו, להאמין ולפקפק בעת ובעונה אחת, להשתוקק לקדושה ובו בזמן לפרק אותה. בעבורם, המיסטיקה איננה סתירה להיגיון, אלא שדה שבו הספק והאמונה מתקיימים ככוחות משלימים.

מן הבחינה ההטרסופית, מיסטיקה היא עניין היסטורי. היא מסמנת את גבול ההבנה האנושית בכל רגע נתון – את מה שטרם הוסבר, את מה שהידע המדעי, הפילוסופי או הפסיכולוגי טרם הצליח לארגן בתבניות רציונליות. כאשר מנגנון מסוים נחשף ומוסבר, הוא מאבד את מעמדו המיסטי. אולם ככל שאנחנו יודעים יותר, כך אנו מגלים שיש עוד יותר מה לדעת. האמת האנושית היא בהכרח חלקית, תלויה הקשר וזמן, וממילא היא מחייבת ענווה מתודולוגית: ההכרה בכך שכל תיאוריה, דוקטרינה או אמונה אינן אלא ניסיון זמני למפות את הבלתי ניתן למיפוי.

ההטרופיה מבססת את תפיסת המציאות שלה על הנחה פנומנולוגית-יחסית: המציאות איננה ישות "אובייקטיבית" טהורה, אלא אירוע מתמיד של מפגש בין סובייקט לאובייקט. במפגש זה פועלים אינספור מתווכים – הגוף, החושים, השפה, התרבות, ההיסטוריה, הזיכרון והידע – שכל אחד מהם משמש בו בזמן גם גשר וגם מסך. הם מאפשרים את הקשר עם העולם אך גם מסננים ומתווכים אותו. יתרה מזאת, גבולות הסובייקט והאובייקט עצמם אינם קבועים: כל סובייקט הוא אובייקט עבור האחר, וכל אובייקט הוא סובייקט עבור עצמו. כך נוצרת מציאות דינמית, רפלקסיבית, שבה כל ישות היא גם מתבוננת וגם נצפית. המציאות, מנקודת מבט זו, איננה מהות אלא רשת של יחסים משתנים וזיקות הדדיות שבהן מתהווה העולם האנושי.

בתוך מרקם זה של יחסים, האדם מארגן את חוויותיו באמצעים סיפוריים. על מנת להעניק קוהרנטיות ומשמעות לקיום העודף והפרדוקסלי, התודעה מייצרת נרטיבים – סדרות של ייצוגים, סמלים ומיתוסים, שמסננים את המציאות הכאוטית ומארגנים אותה לכדי תבניות. המיתוס, במובן זה, הוא מבנה העל המספק לקהילה שלמה תבנית משותפת של מציאות; מערכת של קטגוריות המאפשרת לאנשים לחשוב, לפעול ולחוות את המציאות יחד. המיתוסים הגדולים (דתיים, מדעיים או תרבותיים) הם אפוא מנגנונים קולקטיביים של יציבות קוגניטיבית.

אף שהם סיפורים שאינם "עובדתיים" במובן האמפירי, המיתוסים מגלמים אמיתות עמוקות על טבע הדברים כפי שהם נתפסים בתודעה האנושית, ועל טבעה של התודעה עצמה. הם מייצגים את מבני היסוד של ההבנה האנושית, את הדפוסים הארכיטיפיים שבהם האדם מפרש את הקיום. לפיכך, הערך של המיתוס איננו טמון בתוקפו האובייקטיבי וההיסטורי, אלא ביכולתו לחשוף את מבני המשמעות הפנימיים של התרבות.

בבסיס המיתוסים פועלות הקטגוריות הבסיסיות של ההכרה; חלוקות כגון גוף ונפש, טבע ותרבות, זכר ונקבה, טוב ורע, זמן ומרחב. קטגוריות אלה אינן משקפות בהכרח מבנים אונטולוגיים, והן תוצרים של ההיסטוריה, של השפה ושל הדמיון התרבותי. אף שאין להן קשר הכרחי לאמת "כשלעצמה", הן מהוות תנאי הכרחי לקיום אנושי משותף: הן יוצרות את המערכת הלוגית שבתוכה אפשר לחשוב, לדבר ולפעול.

החיים החברתיים מבוססים אפוא על הסכמה קולקטיבית ביחס לקטגוריות הללו. כדי לשמר את הסדר החברתי, קהילות נדרשות לאמץ הנחה פיקטיבית של "טבעיות" – להעמיד פנים כי ההבדלים התרבותיים וההגדרות המוסכמות הם חלק אינהרנטי מן המציאות עצמה. כאשר עצם העמדת הפנים נשכחת וההסכמות הקהילתיות הופכות ל"אמת", נולדות היררכיות, מנגנוני כוח ודפוסים של פונדמנטליזם.

לאור האמור לעיל, אחת ממטרותיה של המחשבה ההטרופית היא לטפח מודעות ביקורתית כלפי אותן מוסכמות מקובעות. מתן אמון יתר בקטגוריות ובנורמות קיימות מוליד קיפאון מחשבתי וחברתי. האדם הנבון, כמו גם החברה הבריאה, נדרשים לטלטל את גבולות ההבחנה, לערער על המובן מאליו, ולחשוף את הזרמים התת-קרקעיים, הפוליטיים, ההיסטוריים והרגשיים, המעצבים את מושגי היסוד של התרבות. היצירתיות, על פי גישה זו, היא היכולת לחצות קטגוריות, לטשטש גבולות, ולהשיב את הדמיון אל מרחב השיח. לפיכך ליצירתיות שמור מקום חשוב ומשמעותי בהגות ובפרקטיקה ההטרופיות.

הביקורת ההטרסופית על הקטגוריות נוגעת גם במושגים היסודיים ביותר של התודעה האנושית, הם זמן ומרחב. שני אלה אינם מהויות קוסמולוגיות קבועות אלא מסגרות חווייתיות, דרכי ארגון של המציאות כפי שהיא ניתנת להבנה. בטבע, עד כמה שניתן לשפוט, אין גבולות מוחלטים בין עבר, הווה ועתיד או בין מקום למקום; הכול מצוי בתנועה ובהתהוות. דווקא היצורים החיים, ובמיוחד האדם, הם אלה המעניקים למרחב ולזמן משמעות נפרדת, ובכך גם הופכים לקנאים לגביהם. ככל שהכרה אנושית יותר, כך גוברת נטייתה לייצב את המציאות, להגדיר טריטוריות, ולשרטט התחלה, אמצע וסוף.

ההכרה בכך שהמציאות היא סיפור שאנו מספרים לעצמנו, פותחת פתח לשחרור. ברגע שהאדם מזהה שחיינו הם נרטיב, אישי או קולקטיבי, שניתן לו או שהוא יוצר בעצמו, הוא נוכח בכוחו לשנות את העלילה ולנסח לעצמו סיפור חדש. ההטרסופיה מציעה, במובן זה, פרויקט אקזיסטנציאלי ותרבותי גם יחד: פיתוח כלים קוגניטיביים, אתיים ואסתטיים לבניית סיפור חדש – סיפור שאינו מכונן את האדם כנפרד מן העולם, אלא כשותף פעיל במארג החיים. בכך מתייצבת ההטרסופיה כפרדיגמה של חשיבה רפלקסיבית, המשלבת מודעות פילוסופית עם יסוד מיתו-פואטי, ומבקשת להחזיר לאדם את האחריות על עיצוב עולמו, לא באמצעות אמונה עיוורת, אלא באמצעות ניסוחה המתמיד של משמעות חיו.

בני אנוש

ההטרסופיה מקבלת את המסגרת המדעית המקובלת ביחס למוצאו של ההומו ספיינס ולטבעו כיצור אורגני שהתפתח בתוך מארג החיים על פני כדור הארץ. מנקודת מבט זו, בני אדם אינם חריגה מטפיזית מן הטבע, אלא אחת מצורות ההתארגנות הביולוגיות שהתהוו בתוכו. בני האדם הם, בראש ובראשונה, ישויות ביולוגיות בעלות מערכות תודעה מורכבות, אך מורכבות זו אינה מעמידה אותם בהכרח מעל צורות חיים אחרות. אדרבה, ההנחה כי התודעה האנושית היא אמת המידה הבלעדית להערכת קיום, ערך או עומק פנימי, נראית כהשלכה אנתרופוצנטרית יותר מאשר כמסקנה מבוססת. למעשה, ידיעותינו על עולמן הפנימי של ישויות אחרות עודן דלות ביותר, וייתכן בהחלט שבעלי חיים, צמחים, פטריות ואורגניזמים אחרים פיתחו לאורך מיליוני שנות האבולוציה, אופני חישה, זיקה ותודעה, שונים בתכלית מאלה האנושיים.

הכרה זו מחייבת למקם את האדם מחדש בתוך הרצף האבולוציוני הרחב. כבני מין שהתעצב מתוך המגוון הביולוגי של ארבעת מיליארדי השנים האחרונות, אנו נושאים בתוכנו לא רק את תוצרי ההתפתחות האבולוציונית, אלא גם את עקבותיה. האדם חולק עם בעלי החיים האחרים תכונות רבות, מבנים ניירולוגיים, דחפים והתנהגויות, ואלו מילאו תפקיד מכריע בהתפתחות התודעה האנושית עצמה. חלקים נרחבים מן המוח האנושי משמרים שכבות ושרידים קדומים של היסטוריה ביולוגית ארוכה; מבחינה הטרסופית, אין לראות בשרידים אלה יסוד נחות שיש להתגבר עליו, אלא תשתית חיה וחיונית של הקיום האנושי. גם ההתנהגות היומיומית, לרבות מנגנוני פחד, תשוקה, טריטוריאליזם, היקשרות, תוקפנות וחיקוי, ממשיכה לשאת את חותמן של אותן שכבות קדמוניות.

מכאן נובעת גם תודעה כרונולוגית עמוקה יותר של הקיום האנושי: כל אדם הוא חוליה עכשווית בשרשרת חיים רצופה בת ארבעה מיליארד שנים. אין זו רק עובדה ביולוגית מרשימה, אלא גם עמדה קיומית ואתית. כל אחת ואחד מאתנו ניצבים בנקודה מסוימת ברצף עצום של העברת תכונות וידע, טרנספורמציה

והמשכיות, ומתוך כך מקבלים גם זכות וגם אחריות ביחס להמשך קיומו של הרצף הזה. האדם אינו רק יורש של שרשרת החיים בת מיליארדי השנים, אלא גם אחד הגורמים היכולים לבחור אם להמשיכה, לשנות את אופייה, או לקטוע אותה.

בהקשר זה, ההטרורוסופיה מבקשת לערער על הגבול הערכי המקובל בין "אדם" לבין "טבע". אלה שיזדהו עם התיבה ההטרורוסופי מצופים לראות בבעלי החיים ובצמחים, לא משאבים או רקע פסיבי לקיום האנושי, אלא קרובי משפחה. אין מדובר כאן במטאפורה סנטימנטלית בלבד, אלא בהצהרה אונטולוגית ואתית: כל הישויות החיות שותפות עמנו במרקם החיים, ולפיכך היחס כלפיהן צריך להיגזר לא רק משיקולי תועלת אלא גם ממחויבות עמוקה של קרבה והדדיות. עם זאת ולמרות זאת, ההטרורוסופיה אינה מכתובה קוד מוסרי חד־משמעי וסגור ביחס לכל ישות וישות, אלא מעבירה את מרכז הכובד אל האחריות האישית. האופן שבו ינהגו בני אדם כלפי "אחיהם ואחיותיהם" הלא־אנושיים תלוי במידת הבשלות המוסרית, הרגישות וההכרעה הפרטית של כל יחיד וכל קהילה.

בלב תפיסת החיים ההטרורוסופית ניצב גם כוחו של הדחף. הליבידו, במובנו הרחב, נתפס כאחד המנועים היסודיים של התפתחות החיים והמגוון הביולוגי. אלמלא הדחף לחיים, לרבייה, להתרחבות, להיקשרות, לחזירה, לבליעה ולהיבלעות, עץ החיים כולו לא היה מתקיים. ההטרורוסופיה מבינה את הדחף הזה לא רק כקטגוריה מינית צרה, אלא כעיקרון אונטולוגי דינמי המצוי בכל ישות, אנושית ולא אנושית. הוא פועל ביצירה, בסקרנות, ברעב, באהבה, באלימות, בפולחן ובסיפור. גם המציאות האנושית הסימבולית – המיתוסים שאנו מייצרים, היחסים שאנו בונים, והעולמות שאנו מדמיינים – מונעת במידה רבה על ידי אותן אנרגיות גופניות־חייתיות. לפיכך, כל תיאוריה או תיאולוגיה של האדם, המתעלמת מן הכוחות הללו, מסתכנת בהפשטה כוזבת של הקיום. ההטרורוסופיה מבקשת לעודד חיים רוויי תשוקה והשתוקקות, שבהם בני האדם קשובים לדחפיהם הטבעיים ולא נוטים להדחיקם באופן אוטומטי. כמובן שיש לזכור שעם השחרור מגיעה גם אחריות: החיים בדרך ההטרורוסופית הם חיים של כבוד לזולת ולסביבה, ושל הימנעות, ככל הניתן, מכל פגיעה מיותרת.

ואולם, האדם איננו רק אוסף של דחפים, כי אם ישות המורכבת בו בזמן מגוף וממערכות סמליות, מביולוגיה וממטאפורה, מחומר ומשפה. המערכות המטאפוריות והסימבוליות אינן נפרדות מן הגוף, אלא מתהוות מתוכו ודרכו; ואף על פי כן, מרגע שנוצרו, הן מסוגלות לעצב מחדש את הגוף, את החברה ואת החוויה. במובן זה, ההטרורוסופיה מציעה לראות את האדם כצאצא המטאפורי של חיות ושל אלים גם יחד: מצד אחד הוא נושא בתוכו שכבות קדומות של חיים אורגניים, ומצד אחר הוא יוצר עולמות מורכבים של משמעות, ערך, דימוי וקדושה. אחד מיסודותיה המרכזיים של עמדה זו הוא דחיית רעיון העצמי כאחדות פשוטה. העצמי, לפי ההטרורוסופיה, איננו יחידה הרמונית אלא שדה של כוחות, דחפים, זהויות וקולות, שלעתים קרובות מצויים במתח, ואף בסתירה. על כן, משימתו של האדם איננה "לגלות את עצמו" כמהות אחת יציבה, אלא ללמוד לנהל משא ומתן מתמיד בין מרכיביו. שלום פנימי, אם הוא אפשרי, איננו מחיקה של הסתירה אלא ארגון יצירתי שלה. יותר מכך: דווקא הקונפליקט בין הכוחות הפנימיים עשוי להוות מנוע משמעותי של יצירה והתחדשות.

הבנת האדם כישות הטרונגית ומורכבת מתחזקת כאשר בוחנים את הגוף עצמו; הגוף האורגני איננו מערכת אטומה והרמטית – גבולותיו חדירים, והוא מצוי בחילוף מתמיד עם סביבתו. הוא סופג, פולט, מתפרק, ניזון, משתנה ומעוצב ללא הרף על ידי העולם, כשם שהעולם עצמו מושפע מפעולתו. גם התודעה, בהיותה

ביטוי של הגוף ושל יחסי הגומלין שלו עם סביבתו, איננה קבועה או מבודדת, והיא ניחנת בנטייה ספקנית, בוחנת, ולעתים אף סרבנית ומרדנית; היא גם חלק מן העולם וגם כוח המסמן את עצמו כמובחן ממנו. מכאן עולה אחת הסתירות המכוננות של הקיום האנושי: האדם מחובר לסביבתו באופן עמוק ובלתי ניתן לביטול, אך בה בעת חווה את עצמו כנפרד ממנה. הוא סובייקט ואובייקט בעת ובעונה אחת, תוצר של העולם וגם מי שמביט בו מבחוץ. ההטרסופיה רואה במתח זה את אחד המקורות המרכזיים של התרבות, האמנות והפולחן: כל מעשה סימבולי הוא, במידה רבה, ניסיון לגשר על הקרע מבלי לבטלו לחלוטין.

מגוף מורכב וחדיר זה נגזרת גם תפיסה אתית ופוליטית של חירות. כל אחת ואחד נולדים כגוף מסוים, שהוא תוצאה של מטען גנטי, תנאים סביבתיים ומקריות. אין לאדם שליטה על עצם היוולדו, ואף לא על מכלול הנתונים הראשוניים של קיומו הגופני. עם זאת, ההטרסופיה מבחינה בין הנתון הביולוגי לבין האופן שבו הוא נחוה, מפורש ומעוצב. לפיכך, אף אם להיוולד כזכר או כנקבה איננה עניין לבחירתו של הסובייקט, הרי שההכרעה כיצד עליו לחיות את הגוף, כיצד לספר אותו, וכיצד למקם את עצמו בתוך הסדרים המגדריים והחברתיים, מצויה לגמרי בידיו. על האדם לשאת באחריות לחייו ולגופו, ולתבוע לעצמו את הזכות לעצב את סיפורו/ה/ כרצונו/ה, כל עוד אין בכך פגיעה בזולת ובאחר.

בד בבד, ההטרסופיה מבקשת לבקר את הנטייה האנושית לחשוב באמצעות קטגוריות בינאריות: טוב ורע, יפה ומכוער, טבעי ומלאכותי, גברי ונשי, תרבותי ופראי וכדומה. קטגוריות אלו הן במידה רבה תולדה של צורכי ארגון, הישרדות ושליטה, ואין הכרח שיש להן אחיזה כלשהי באמת אובייקטיבית. אין פירוש הדבר שיש לבטלן כליל, שהרי החשיבה האנושית אכן זקוקה להבחנות כדי לתפקד; אך יש להכיר בכך שהן כלים, לא מהויות. החכמה, על פי ההטרסופיה, איננה בהרס מוחלט של הקטגוריות אלא ביכולת לנוע ביניהן בחופשיות, לערבב, לטשטש, לחצות ולשחק בהן באופן יצירתי. חירות כזו מערערת על הקשיח והפונדמנטליסטי, ופותחת מרחב לחיים עשירים ומורכבים יותר.

התיאולוגיה ההטרסופית נוקטת עמדה נטורליסטית ביחס לנפש, לתודעה ולרוח. ככל הידוע לנו, כל אלה הם ביטויים של הגוף ושל מערכת הזיקות שלו עם המציאות הסובבת. אין פירוש הדבר שהם "פחות ממשיים", להפך – מחשבה, זיכרון, אהבה, רוח או מטאפורה קיימים במלוא עוצמתם האנושית. אולם קיומם איננו נפרד מן הגוף החי. ככל הנראה עם מותו של הגוף בא לקצו גם הסובייקט החוה, גם אם עקבותיו – בדמות זיכרון, השפעה, סיפור או רעיון – ממשיכים לפעול בתודעתם ובגופם של אחרים. ההטרסופיה מכירה אפוא בעוצמתו החברתית והמטאפורית של המת, אך אינה מניחה בהכרח המשך קיום אישי, מודע ונפרד לאחר המוות. הגוף המת מתפרק ו"חוזר" אל עולם החומר, אל מחזורי החיים האחרים, ונעשה חלק מישויות חדשות; במובן זה, האדם מוסיף להתקיים כחומר וכזיקה, אך לא בהכרח כאותו "אני" היודע את עצמו. מתוך מכלול זה עולה תפיסה של הסובייקט כישות סופית, גופנית, חדירה ומורכבת, אשר חיוניותה אינה נובעת מנבדלותה מן הטבע אלא דווקא מהיותה התהוות מסוימת של הטבע, הנעשית מודעת לעצמה. ההטרסופיה מבקשת אפוא לנסח מחדש את המעמד האנושי, לא כפסגת הבריאה, אלא כצומת שבו נפגשים אבולוציה, דחף, שפה, יצירתיות, סתירה ומוות. דווקא מתוך הכרה מפוכחת זו, מבקשת ההטרסופיה לאפשר יחס אתי, יצירתי ופולחני יותר כלפי החיים.

אלוהות

התיאולוגיה ההטרסופית מציעה מסגרת פרשנית לאלוהות, החורגת מן ההבנות האונטולוגיות המקובלות, וממקמת את האלים והאלות במישור אלגורי, מטאפורי ורלציוני (התייחסותי). במסגרת זו, אין לראות באלוהויות ישויות בעלות קיום "ממשי" במובן המטפיזי הקלאסי, אלא מבנים סימבוליים הפועלים בתוך המרחב האנושי של משמעות, דמיון ויחסים. בדומה למושגים מופשטים כגון אהבה, שנאה או קנאה, האלוהויות אינן מתקיימות כעצמים עצמאיים בעולם, אלא ככוחות בעלי השפעה הנגזרת מן האופן שבו בני אדם מתייחסים אליהם, מדמיינים אותם ומארגנים סביבם את חייהם. מכאן נובע כי שאלת קיומם האובייקטיבי של האלים מאבדת מחשיבותה; השאלה הרלוונטית איננה אם הם "קיימים" במובן האונטולוגי, אלא כיצד הם פועלים בתוך רשתות המשמעות והפעולה האנושיות. בעולם שבו לא יהיו בני אדם, לא יתקיימו גם אלוהויות, בדיוק כפי שלא היו מתקיימים מושגים כמו צדק, אהבה או יופי (כפי שהללו נתפסים בהכרה האנושית).

בהתאם לכך, השפעתה של אלוהות מסוימת תלויה במידת התקבלותה החברתית. ככל שמטאפורה מסוימת זוכה להסכמה רחבה יותר, כך מתרחבת השפעתה על המציאות. אלוהות הנתמכת על ידי קהילה גדולה, בין אם מדובר בדת מונותאיסטית ובין אם בפנתאון פוליתאיסטי, פועלת במישור הפוליטי, החברתי והתרבותי בעוצמה רבה יותר מאשר אלוהות המוכרת למספר מצומצם של מאמינים. במובן זה, האלוהות היא תופעה קולקטיבית: היא מתקיימת ככוח חברתי-סימבולי, המתווך מערכות של אמון, סמכות ומשמעות.

עם זאת, אין הכרח שהשפעת האלוהות תישען תמיד על הסכמה רחבה. ברמה האישית, הסובייקט היחיד יכול לקיים מערכת יחסים אינטימית עם דימוי אלוהי מסוים, ולייחס לו משמעות עמוקה במסגרת עולמו הפנימי והפרטי. גם ללא תוקף חברתי רחב, אלוהות כזו עשויה להשפיע באופן ניכר על חייו הנפשיים, על בחירותיו ועל אופני ההתבוננות שלו בעולם. במובן זה, האלוהות מתפקדת ככלי פרשני פנימי, כאמצעי לארגון החוויה ולניהול מערכות של משמעות בתוך הנפש.

האלוהויות עצמן נתפסות במסגרת ההטרסופית כאלגוריות יסודיות למגוון רחב של תופעות – כוחות טבע, תכונות אנושיות, רגשות, מצבים פוליטיים ואף מקומות וחפצים. כל היבט של המציאות יכול, עקרונית, להיות מיוצג באמצעות אלוהות, וכל אלוהות יכולה לשאת משמעויות מרובות. לשם תיאור אותן תבניות בסיסיות המגולמות באלוהויות, מציעה ההטרסופיה את המונח "דאיטיפים" (Deitytypes); קטגוריות ארכיטיפיות המבטאות דפוסים חוזרים של חוויה ומשמעות. הדאיטיפים אינם זהים לאלים עצמם, אלא מהווים את התשתית המופשטת שממנה נגזרות הדמויות האלוהיות.

בהקשר זה, ניתן לראות בכל אלוהות תוצר היסטורי הניתן לניתוח גנאלוגי. כל דמות אלוהית שהופיעה לאורך ההיסטוריה היא תוצאה של תנאים מסוימים, דתיים, פוליטיים, כלכליים, חברתיים ורגשיים, אשר עיצבו את הופעתה ואת אופני התפקוד שלה. מחקר כזה עשוי לחשוף כיצד אלוהויות משקפות צרכים קולקטיביים, מערכות כוח, פחדים, תשוקות ואידיאולוגיות. האלוהות איננה אפוא נתון ראשוני, אלא תוצר של תהליכים מורכבים של הבניה תרבותית וחברתית.

הבניה זו מתרחשת באמצעות המטאפורה של מסכה. האלוהות היא המסכה הנעטית על תכונה, כוח או אלמנט מסוים בקיום, בין אם מדובר בתופעת טבע, במצב נפשי או במבנה חברתי. המסכה מעניקה צורה,

דמות ושם למה שביסודו הוא מופשט וגולמי. אף שבתרבויות שונות עשויות להופיע מסכות שונות לאותם דאיטיפים, לעיתים קרובות ניתן לזהות קווי דמיון בין אלוהויות מקבילות. כך, למשל, אלוהויות המייצגות פוריות, אימהות או סערה עשויות להופיע בצורות שונות, אך לשמר גרעין משותף של משמעות. לעומת זאת, תכונות או מצבים ספציפיים יותר, יולידו דמויות אלוהיות ייחודיות ומובחנות.

הדאיטיפים עצמם, הן כקטגוריות של טבע והן כקטגוריות של נפש, מתפקדים כתבניות ארכיטיפיות מופשטות בתוך התודעה האנושית. הם אינם רק "דברים" בעולם, אלא דפוסים של ארגון חווייתי המקרינים את עצמם כדימויים, סיפורים ודמויות. כך, למשל, חוויית האימהות אינה רק תופעה ביולוגית או חברתית, אלא גם תבנית ארכיטיפית היכולה להתגלם בדמות של אלהים. באופן דומה, הסערה ככוח טבע נתפסת על ידי התודעה האנושית באמצעות דימויים אלוהיים המעניקים לה פנים, רצון ומשמעות. האלוהות, אם כן, היא תוצר של אינטראקציה בין תבנית מופשטת לבין הדמיון התרבותי.

האנשה והאלהה של יסודות שונים במציאות ובנפש ממלאות תפקידים מגוונים בקיום האנושי. ברמה הקולקטיבית, הן עשויות לשמש כאמצעים לארגון חברתי, להצדקת סמכות פוליטית או לעיצוב מערכות אתיות. ברמה האישית, הן עשויות לענות על צרכים רגשיים ופסיכולוגיים; כמיהה למיסטיקה, חיפוש אחר משמעות, צורך בהכוונה או בתיווך בין האדם לעולם. מנקודת המבט ההטרסופית, עבודה עם אלוהויות מטאפוריות יכולה להוות כלי משמעותי להתפתחות נפשית, להבנה ומודעות עצמית, ולחיזוק הקשר עם הסביבה הטבעית והחברתית.

בהמשך לכך, ההטרסופיה דוחה את הרעיון של קדושה כקטגוריה אונטולוגית נתונה. שום דבר איננו קדוש כשלעצמו; הקדושה היא תוצר של הכרה, של יחס, של הקשר ושל הסכמה. בדומה לאלוהויות ולקטגוריות אחרות של משמעות, גם הקדושה מתקיימת במרחב שבין הדמיון למציאות. היא יכולה לשמש ככלי של דיכוי, כאשר היא מגבילה גישה, מייצרת היררכיות או מבססת סמכות, אך גם ככלי של העצמה, של יצירת משמעות ושל ארגון חווייתי עמוק. ההטרסופיה מכירה בכך שהקדושה שייכת לתחום החוויה והדמיון, אך אינה רואה בכך פגם או חסרון. כשם שחלומות, סוגסטיות או דימויים יכולים להשפיע באופן ממשי על חיי האדם, כך גם הקדושה, על אף היותה "לא־אובייקטיבית", פועלת במציאות האנושית.

היחס לאלוהויות נתפס במסגרת ההטרסופיה כחוס פנימי בעיקרו. האופן שבו אדם "עובד" עם אלוהויות, או מקיים עמן קשר, משקף את יחסו למרכיבים השונים של נפשו שלו. האלוהויות אינן ישויות חיצוניות הפועלות בעולם באופן עצמאי ונפרד לחלוטין. הן אינן משגיחות, אינן שומעות תפילות ואינן מגשימות משאלות במובן המסורתי. הן פועלות רק במידה שהתודעה האנושית מאפשרת להן לפעול. גם תופעות הנתפסות כ"נס", "קסם" או "כישוף" אינן חורגות מן הטבע, אלא מבטאות מנגנונים פיזיקליים, כימיים, ביולוגיים ופסיכולוגיים שאינם מובנים במלואם. אין, אפוא, דבר המצוי "מעל" הטבע; כל מה שקיים פועל בתוכו, והאלוהי עצמו הוא אחת הדרכים שבהן המין האנושי מארגן, מפרש וחווה את אותו טבע.

העולם

ההטרסופיה מאמצת הבנה רדיקלית של המציאות כהליך מתמשך, רווי מתחים, שבו הגבולות בין ישויות אינם נתונים מראש אלא נוצרים ומתפרקים ללא הרף. העולם, מנקודת מבט זו, איננו אוסף של עצמים מובחנים, אלא ישות דינמית, מבעבעת, אשר חלוקתה ליחידות היא פעולה הכרתית שמבצעות הישויות עצמן כחלק מהשתתפותן בו. מכאן שהחוויה איננה תוספת סובייקטיבית למציאות "אובייקטיבית", אלא רובד קיומי אינהרנטי לה: האופן שבו ישויות שונות חוות את העולם הוא חלק מן העולם עצמו. בכך מתערערת ההבחנה המוכרת בין מציאות לבין תפיסתה, והחוויה מתבססת כמרכיב אונטולוגי ולא רק אפיסטמולוגי.

הנחת יסוד זו מובילה להבנה של העולם כריבוי בלתי ניתן לצמצום של מופעים. המציאות אינה אחת במובן אחיד, אלא רבת פנים באופן מהותי: כל ישות חווה אותה אחרת, בהתאם למבנה גופה, לחושיה, להיסטוריה האבולוציונית שלה ולמערך היחסים שבתוכה היא פועלת. הזהות, בהתאם לכך, אינה מהות יציבה אלא תצורה זמנית, המתהווה בכל רגע מחדש מתוך יחסים משתנים. ישות איננה "דבר" סגור, אלא תהליך מתמשך של הופעה, המתקיים כריבוי של תפקידים, הקשרים וזיקות. השאלה "מהי ישות?" מוחלפת בשאלה "כיצד הישות פועלת, מופיעה ומשתנה בתוך רשת היחסים שלה?".

בהמשך לכך, ההטרסופיה מבינה את הקיום כולו כרשת של זיקות הדדיות. אין ישות שמתקיימת כשלעצמה; כל ישות היא צומת במארג רחב יותר של יחסים. הגבולות בין סובייקט לאובייקט, בין חי לדומם, אינם גבולות אונטולוגיים קשיחים אלא תוצרים של פרקטיקות תפיסה ומיתוס. הבחנות אלו אינן שגויות בהכרח, אך הן חלקיות, מקומיות ותלויות הקשר. כל ישות תלויה באחרות ומוגדרת דרכן, כך שהקיום מתגלה כרשת אינסופית של תלות הדדית והתהוות משותפת.

העולם, אם כן, אינו מופיע באופן אחיד לכל הישויות, אלא מותאם למנגנוני החישה והגוף של כל אחת מהן. "תפיסת העולם" של עטלף, של עץ או של אדם, איננה גרסה שונה של אותה מציאות, אלא אופן קיום שונה בתוכה. החושים אינם רק אמצעי קליטה, אלא מנגנוני עיצוב של העולם הנתפס. מכאן שכל תפיסה היא תוצר של זיקה גופנית והיסטורית: היא תלויה במבנה הגוף, בהתפתחות האבולוציונית, ובהקשרים מקריים שהובילו להיווצרותה. אין "נקודת מבט ניטרלית" שממנה ניתן לתפוס את העולם כפי שהוא "באמת"; יש רק נקודות מבט משתתפות, שכל אחת מהן מייצרת עולם מסוים.

על רקע זה, ההטרסופיה מערערת גם על קטגוריות יסוד של החשיבה המערבית: הבחנות כמו אחדות וריבוי, סיבה ומקרה, אובייקט ואירוע, ואף קיום ואיקיום, נתפסות ככלים לשוניים והכרתיים, ולא כתיאורים נאמנים של המציאות עצמה. המציאות, לפי תפיסה זו, היא פרדוקסלית במהותה: סתירות אינן כשל שיש לפתור, אלא מצב קיומי בסיסי. מצבים מנוגדים מתקיימים בזמנית, לעיתים מבלי להתמזג או להתיישב זה עם זה. האמת איננה עיקרון אבסולוטי אלא תוצר של הקשר, של מיקום בתוך רשת יחסים. החשיבה ההטרסופית אינה מבקשת ליישב את הפרדוקס, אלא לשהות בו, לפעול דרכו, וללמוד ממנו על אופני הפעולה של העולם.

במסגרת זו, ההטרסופיה מייחסת סוכנות והשפעה לכל ישות. סוכנות איננה תכונה ייחודית לאדם, אלא איכות המתפזרת במערך היחסים כולו. אדם, בעל חיים, צמח, נהר או אבן, כל אלה עשויים לפעול, להשפיע ולהיות מושפעים, בהתאם להקשר. אין מדובר בהאנשה פשטנית או בהשלכה אנתרופוצנטרית, אלא בהכרה

בכך שהעולם אינו פסיבי, ושכוחותיו פועלים בדרכים שאינן מצמצמות לפעולה אנושית מודעת. הסוכנות היא תופעה יחסית, הנובעת מן המפגש בין ישויות ולא ממקור פנימי בלבד.

מתוך הכרה זו מתפתחת גם תפיסה של הדדיות ומשא ומתן עם העולם. האדם אינו עומד מול מציאות אילמת, אלא בתוך מערכת יחסים מורכבת שבה ניתן, במידה מסוימת, לנהל דיאלוג. דיאלוג זה אינו בהכרח סימטרי ואינו מבטיח שליטה, אך הוא פותח אפשרות להקשבה, להיענות ולהשפעה הדדית. הפרויקט ההטרופי שואף להעמיק את הקשר בין האדם לבין סביבתו הלא-אנושית, לצמצם את תחושת הניכור, ולהרחיב את יכולת ההקשבה לקולות שאינם אנושיים. לשם כך הוא עושה שימוש בפרקטיקות של שניו נקודת מבט, חוויה דיאלוגית, ריטואלים ופעולות יצירתיות, המאפשרות לאדם להיכנס למערכות יחסים חדשות עם העולם.

בהקשר זה, נדחית גם ההבחנה החדה בין טבע לתרבות ובין חומר למשמעות. מיתוסים, סיפורים ודימויים אינם רק ייצוגים של המציאות, אלא כוחות של ממש הפועלים בתוכה. הם מעצבים יחסים, מפעילים ישויות ומחוללים אירועים. הסיפור איננו רק תיאור של העולם, אלא אחד האופנים שבהם העולם מתהווה. מכאן שהשפה והדמיון אינם שכבות עליונות או חיצוניות של המציאות, אלא חלק בלתי נפרד מן המנגנונים הפועלים בה.

גם מושג הידיעה עובר טרנספורמציה. ידיעה איננה שיקוף ניטרלי של מציאות נתונה, אלא השתתפות פעילה בה. לדעת פירושו להשתנות יחד עם הדבר הנחקר, להיכנס עמו למערכת יחסים שמשנה את שני הצדדים. כל אקט של הכרה הוא אירוע בעולם, המשפיע על מארג היחסים שבתוכו הוא מתרחש. הידיעה, אם כן, איננה רק ייצוג אלא פעולה – פרקטיקה של השתתפות.

לבסוף, ההטרופיה מדגישה את עקרון ההיברידיות. העולם איננו מורכב מישויות טהורות ומובחנות, אלא מצירופים משתנים של חומר, אנרגיה, משמעות וזיכרון. החומר עצמו אינו פסיבי, אלא שותף פעיל בתהליכי ההתהוות: הוא מגיב, מתנגד, משתנה ומשפיע. הגבולות בין אורגני לטכנולוגי, בין טבעי למלאכותי, ובין חי לדומם, הנם נזילים, ונזילות זו מהווה ביטוי לאופן פעולתה העמוק של המציאות. בתוך עולם כזה, שבו כל דבר הוא אסמבלאז' משתנה, הקיום מתגלה כתהליך מתמשך של הרכבה, פירוק והתהוות מחודשת.

סיכום

ההטרופיה אינה מבקשת לספק תשובה סופית לשאלת הקיום האנושי, אלא להציע דרך אחרת לשהות בה. מתוך ההכרה במגבלות ההבנה האנושית, בריבוי נקודות המבט ובתלות ההדדית שבין הישויות השונות, מזמינה ההטרופיה את האדם לוותר על שאיפת השליטה המוחלטת, ועל האשליה של אמת אחת יציבה. במקום זאת, היא מציעה לאמץ עמדה של השתתפות בעולם: לראות את עצמנו כחלק בלתי נפרד מן המארג המתהווה שלו, כישויות הפועלות ונפעלות בעת ובעונה אחת.

במסגרת זו, האדם אינו עוד צופה מן הצד או שליט עליון ונבחר, אלא צומת חי של כוחות ביולוגיים, תרבותיים, מיתיים וטכנולוגיים, הנמצאים בתנועה מתמדת. האלוהי, הטבעי והאנושי חדלים להיות תחומים נפרדים, והופכים להיבטים שונים של אותו שדה של יחסים. הקדושה איננה מצויה מעבר לעולם,

אלא נולדת בתוך המפגש עמו ; האמת איננה עיקרון קבוע, אלא תהליך של התהוות ; והזהות איננה מהות, אלא סיפור המשתנה ללא הרף.

מתוך תפיסה זו, ההטרסופיה מציבה אתגר כפול : מצד אחד, לפרק את המבנים המחשבתיים והאמוניים שיצרו ניכור, היררכיה והפרדה ; ומצד אחר, ליצור במקומם אופני יחס חדשים, גמישים, רגישים ופתוחים, כלפי עצמנו, כלפי אחרים וכלפי העולם המעבר־לאנושי. זהו מהלך שאינו מסתיים בהכרה בלבד, אלא דורש תרגול מתמשך של קשב, דמיון, יצירה, כבוד ואחריות. החיים עצמם הופכים, במובן זה, למרחב של ניסוי, שבו כל פעולה, מחשבה או מפגש הם הזדמנות לעצב מחדש את היחסים שמרכיבים את המציאות.

לפיכך, ההטרסופיה אינה דת במובנה המסורתי, ואף לא שיטה פילוסופית סגורה, אלא פרויקט פתוח של התהוות, אישי וקולקטיבי כאחד. היא פונה אל אלה המוכנים לשאת את הסתירה, לחיות בתוך הפרדוקס, ולפעול בעולם מבלי להניח כי ניתן לאחוז בו עד תום. בתוך עולם רווי איזודאות, שינוי והצטלבות של מערכות חיים, מבקשת ההטרסופיה להציע יחס מורכב ויצירתי יותר אל הקיום, שבו האדם חדל מלחפש את מקומו בעולם, ופשוט למד להיות בו.